

Урок історії рідного краю

9 клас

Тема. Наш край – складова частина Київської Русі та Галицько-Волинської держави (частина 2).

Мета: показати роль краю у житті Київської Русі та Галицько-Волинської держави, познайомити з повсякденним життям мешканців краю в даний період; розповісти про розвиток господарства; описати наслідки монголо-татарської навали для життя краю.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань та вмінь.

Обладнання: роздавальний дидактичний матеріал.

Поняття: «язичництво», «християнство», «князь», «монголо-татарська навала».

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація знань учнів

1. Які причини сприяли утворенню міст в Київській Русі?
2. Як з'явилися погости і що вони представляли?

III. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми, мети уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Повсякденне життя мешканців краю за часів Київської Русі та Галицько-Волинської держави .

Найчастіше русичі оселялися поблизу річок, поряд із лісом. У лісі вони полювали, збирали гриби та ягоди, ховалися від нападників у разі небезпеки. Велика кількість поселень цього часу складалася з однієї хатини в глибині лісу. Поряд зі своєю оселею люди будували господарські споруди, улаштовували поле, пасовисько, сіножать, ліс. Були також поселення з двох-трьох хатинок. Із часом деякі з них перетворювалися на хутори по десятку й більше хатин.

Селянська родина складалася з 12—15 осіб і вела самостійне господарство. Праця була надзвичайно важкою і виснажливою.

Цікаві факти

Особливо важкою працею був сінокіс. Косили «горбушею» — косою, яка не різала, а підсікала траву ударом. В сінокіс дуже боліла шия, поперек, сухожилля, від напруги люди хворіли животами, спина і руки вкривалися виразками. Хліб жали серпами. Унаслідок важкої праці одна сім'я мала близько 3,2 тони озимого хліба й могла частину його продати.

Переважна кількість будівель у містах споруджувалась з дерева, а кам'яні споруди були великою рідкістю. Заможного і бідного русича завжди було можна впізнати за вбранням.

Більшість русичів були невибагливими в їжі. Вони вживали багато дичини та рибу, які смажили, пекли, варили. Дещо пізніше стали їсти м'ясо домашньої худоби. Проте прості люди не мали можливості вживати його часто. Варили різноманітні каші. У багатих сім'ях випікали пшеничний і житній хліб, у бідних — вівсяний. Пили коров'яче й овече молоко та робили з нього сир. Пісні страви мастили рослинною олією, про вершкове масло згадок немає. Споживали чимало овочів: ріпу, горох, огірки, часник, цибулю тощо. Із напоїв найпоширенішими були різноманітні киселі, меду й пиво. Для заможних людей із Візантії привозили вино.

Велику роль у господарському розвитку Київської Русі відіграла торгівля. Цьому сприяло те, що через її територію проходило декілька важливих міжнародних торговельних шляхів. «Грецький» шлях («із варягів у греки») поєднував Русь із балтійськими та чорноморськими ринками. «Соляним» шляхом підтримувалися зв'язки з країнами Центральної та Західної Європи. «Залозним» — із країнами Кавказу та Арабського Сходу.

Основними товарами, які руські купці вивозили за кордон, були хутро, мед, віск, шкури, ювелірні прикраси, ремісничі вироби (мечі, кольчуги, замки тощо), льон, сільськогосподарська продукція. Із Візантії на Русь привозили золото, посуд, шовкові тканини, прикраси, вина, ікони, хрести. Із країн Сходу — прянощі, зброю, тканини, прикраси. Із країн Північної та Західної Європи — оселедці, напої, предмети озброєння, дорогий посуд, срібло, вовняні тканини, тонке полотно.

Розвиток торгівлі зумовив пошкваллення грошового обігу. Використовували арабські, візантійські та західноєвропейські монети.

2. Духовний світ наших предків.

Древні слов'янські вірування були **язичницькими** і ґрунтувалися на обожнюванні сил природи. Все життя слов'ян пронизувала віра у втручання надприродних сил, залежність людей від богів і духів.

Найбільше вражали слов'ян явища природи, пов'язані з виявом сили та міці: блискавка, грім, сильний вітер, палахкотіння вогню. Не випадково верховним божеством був Перун — бог блискавки і грому, який, як і всі інші боги, втілював у собі добрий і злий початок: він міг уразити людину, її житло блискавкою, але водночас він, згідно з міфом, переслідує Змія, який переховується в будь-якому предметі, наздоганяє і вбиває його. Не менш сильними і грізними були Сварог — бог вогню; Стрибог — бог вітрів, який втілює стріли і війну; Даждьбог — бог успіху, який ототожнювався з сонцем; Хорс — бог сонця (іноді місяця); Симаргл — бог підземного світу, як він здебільшого трактується. Уявляли його в образі крилатого пса та інш.

Ідоли богів встановлювалися не в храмах, а в гаях, на берегах річок і т. д., такі місця називалися капищами.

Якісно нові культурні процеси в Русі відбулися вже після прийняття християнства. Конкретним актом прийняття православ'я є знамените хрещення на Дніпрі населення міста Києва князем Володимиром у **988** р.

Християнство створило широку основу для об'єднання всіх народів слов'янського суспільства. Християнство поступово почало витісняти язичницькі обряди і традиції і на цій основі сталася гуманізація суспільства. Значним культурним переворотом було введення єдиної писемності. Прийняття християнства сприяло становленню міської культури в переважно сільськогосподарської за родом життєдіяльності країні. Під впливом християн розвивалися храмове будівництво, книжкова справа, література, історія та філософія.

3. Життя краю за часів монголо–татарської навали

Здобувши Київ у грудні 1240 р., монголо-татарська орда Батия посунула на захід. На їх шляху лежала поліська земля, яка з півдня була оперезана земляними валами й ровами – частиною великої мережі оборонних споруд Київської Русі.

Зазнаючи відчайдушного опору русичів, завойовники зруйнували Мичськ (сучасний Радомишль) на лівому березі Мики – притоки Тетерева, Житомир, Кам'янець (нині с. Кам'янка Держинського району) на лівому березі р. Случ, Райки та інші міста й городища. Монголо-татари знищували все на своєму шляху: спалювали житла, господарські будівлі, забирали худобу, а людей убивали. Виняток робили тільки ремісникам, яких забирали з собою. Саме тому археологи під час розкопок знаходили під валами, спаленими будинками, а то й просто на площах сотні людських кісток, багато знарядь праці, предметів захисту.

На шляху просування Батиевих орд уціліли тільки ті міста й городища, якими ворогу не вдалося заволодіти. Доля інших, взятих силою чи обманом і хитрістю, була однаковою. Після походу орд Батия від багатьох міст і селищ збереглися лише назви в літописаннях і в народних переказах. Руські землі і в їх складі і наша територія потрапили у васальну залежність від золотоординських ханів.

Постійна небезпека, вбивства і захоплення людей у полон змушували населення лісостепу втікати до Полісся, яке було безпечнішим районом. Але й там селян і міську бідноту монголо-татари примушували сплачувати важку данину. Її збирали баскаки – представники хана, що мали військо й людей, які наглядали за діями місцевих феодалів. Крім данини, місцеве населення мало ще виконувати різні повинності: тамчу (мити), поплужне (податок від плуга), ям (повинність возити монголо-татарських урядовців), корм (годувати їх), війну й полювання (брати участь у походах хана та під час полювання) й інші. Данину баскаки збирали сріблом, хутрами. За несплату данини людей забирали в полон.

Робота з поняттями

Християнство – світова релігія, заснована на вірі в одного бога (Ісуса Христа)

Монголо-татарська навала — вторгнення монгольських військ на території руських князівств у 13-14 ст.

V. Узагальнення та підбиття підсумків уроку

1. Про які історичні події ви сьогодні дізналися?
2. Як жили наші предки?
3. Розкажіть про духовний світ мешканців краю.
4. Як вплинуло введення християнства на повсякденне життя?
5. Наслідки монголо-татарської навали?

VI. Домашнє завдання

Опрацювати конспект

.